

LUDWIK GRZEBIEN

POLSCY PENITENCJARZE W LORETO

Loreto obok Rzymu było w XVII i XVIII wieku głównym celem pielgrzymek chrześcijańskiej Europy. Miasto włoskie w prowincji Ankona, podniesione przez papieża Sykstusa V w 1586 do godności stolicy biskupiej, połączone jednak już w 1592 z sąsiednią stolicą Recanati, posiadało wspólną bazylikę zbudowaną w l. 1468—1570.¹

Bazylika ta była jedynym kościołem miasteczka; innych świątyń nie wznoszono, aby nie rozpraszać pobożnych pielgrzymów. Codziennie odprawiano w niej w XVII i XVIII wieku ponad 150 mszy św.

Poszczególne narodowości — nacje — miały tu swoje kaplice; istniała i istnieje też kaplica polska.²

Domek NMP, według legendy, cudownie przeniesiony z Nazaretu pod koniec XIII wieku i znajdujący się w bazylice, stał się ośrodkiem kultu i licznych pielgrzymek z całego świata chrześcijańskiego. Łaskami słynąca statua Matki Bożej Loretańskiej kopiowana w postaci rzeźb i obrazów czczona była w wielu krajach katolickich.

Loreto nawiedzane było często również przez pielgrzymów polskich. Wielkie odległości i znaczne koszty nie odstraszały pielgrzymów i wędrowców wszelkich stanów i warstw społecznych. Zwłaszcza przebycie Alp było w tym czasie dla Polaków nie lada wysiłkiem. Przeciętnie przybywało z Polski do Rzymu od 250 do 400, a nawet więcej osób rocznie. Lata jubileuszowe lub szczególne święta, jak kanonizacje św. Stanisława Kostki w 1726 r. i św. Jana Kantego w 1766 r. gromadziły większą ilość pielgrzymów.³

Pielgrzymi polscy, znalazłszy się w Italii, po zwiedzeniu Padwy,

¹ M. N (owakowski), *Loreto, Podręczna Encyklopedia Kościelna*, t. 23/24, Warszawa 1911, s. 404—406.

² D. Łasiński, *Wiadomości o Domku N. M. Panny w Lorecie zostającym, z różnych pisarzy zebrane*, Rzym 1783, s. 93.

³ M. Loret, *Życie polskie w Rzymie w XVIII wieku*, Rzym (1930), s. 224.

Wenecji i Bolonii nie jechali zazwyczaj dalej przez Florencję do Rzymu, ale z Bolonii, przez Imolę, Rimini, Ankonę zbaczali do Loreto, aby w sanktuarium złożyć hołd NMP. Tu składali hetmani i wodzowie zdobyte sztandary i trofea, możni bogate wota, ubodzy skromną ofiarę, wszyscy zaś wyzwoloną w sakramencie pokuty duszę. W spisach pielgrzymów, które prawie za cały XVIII wiek zachowały się w Archiwum Hospicjum św. Stanisława w Rzymie, prawie przy każdym nazwisku zaznaczono „confessus Laureti”, to znaczy, że pielgrzym był w Loreto i tam się spowiadał.⁴

W Loreto odbywał swoje rekolekcje od 12 września 1643 r. król Jan Kazimierz, który następnie odbywał tu jezuicki nowicjat pod kierunkiem o. Alegardi Pelegrino. 17 września 1646 r. już jako kardynał pożegnał Rzym i papieża, by znów przez Loreto powrócić do kraju. Z Loreto, zostawszy królem, wezwał penitencjarza niemieckiego o. Karola Solla na swego spowiednika, a wielki kult dla Matki Bożej Loretańskiej żywił do końca swych dni.⁵

Historia wspomina wielu Polaków pielgrzymujących do Loreto. Możemy tu wspomnieć o św. Stanisławie Kostce pielgrzymującym tu w 1567 roku,⁶ Mikołaju Krzysztofie Radziwille w 1584 roku, który opisał swój pobyt w *Hierosolymitana peregrinatio*,⁷ Jerzym Ossolińskim, pośle króla Zygmunta III do papieża w 1633 roku,⁸ królowej Marii Kazimierze w 1699 roku,⁹ wojewodzie mińskim Krzysztofie Zawiszy w 1700 roku,¹⁰ czy Józefie Longowskim w 1747 roku.¹¹

W bazylice i jej skarbcu znajdowało się wiele polskich pamiątek: złota lampa 20 funtów wążąca, dar Zygmunta III Wazy, podobna złota lampa księcia Jana Stanisława Jabłonowskiego, wojewody wołyńskiego, srebrna lampa księcia Wojciecha Stanisława Radziwiłła, złota figura Dzieciątka Jezus od Zygmunta III Wazy, obraz ze złota przedstawiający św. Władysława z relikwią tegoż świętego ofiarowany przez Władysława IV, jak też drob-

⁴ Tamże, s. 176.

⁵ S. Załęski, *Jezuici w Polsce*, t. 2, Lwów 1901, s. 479, 504, 506, 511, 518.

⁶ D. Łasiński, *Wiadomości o Domku N. M. Panny*, s. 121.

⁷ *Hierosolymitana peregrinatio Illustrissimi Domini Nicolai Christophori Radzivilii*, Brunsbergae 1601, s. 278.

⁸ S. Załęski, *Jezuici w Polsce*, t. 2, s. 336.

⁹ M. Loreł, *Zycie polskie w Rzymie w XVIII wieku*, s. 182—183.

¹⁰ Tamże, s. 199; J. Bartoszewicz, *Pamiętniki Krzysztofa Zawiszy*, Warszawa 1862, s. 85—87.

¹¹ D. Łasiński, *Wiadomości o Domku N. M. Panny*, s. 333—335.

niejsze pamiątki ofiarowane przez Jana Kazimierza, Jana III Sobieskiego (chorągiew turecka), kardynała Alberta Augusta, biskupów Mikołaja Popławskiego i Karola Ferdynanda, królową Marię Kazimię, księżną Katarzynę z Ostrogskich Zamoyską i innych.¹²

Wspaniałe te skarby stały się potem łupem Napoleona Bonaparte'go, który po zajęciu Ancony w 1797 przejął skarby obliczone na 5 milionów skudów.¹³

Kult Matki Bożej Loretańskiej powszechny był w Królestwie Polskim i Wielkim Księstwie Litewskim. Kopia Domku Loretańskiego została zbudowana w 1640 roku przy kościele bernardynów na Pradze w Warszawie z fundacji Władysława IV, królowej Cecylii Renaty oraz królewiczów Jana Kazimierza i Karola Ferdynanda. Była miejscem pielgrzymek ludności stolicy. Po zniesieniu klasztoru w 1811 r. figurę MB Loretańskiej przeniesiono do kościoła św. Anny, a kaplica na Pradze została pod opieką księży diecezjalnych.¹⁴

W 1647 roku staraniem i kosztem Kazimierza Ludwika Jewłaszewskiego, kasztelana smoleńskiego, wprowadzono uroczyscie figurkę MB Loretańskiej i urządzono Domek Loretański w kościele jezuickim św. Jana w Wilnie. Po spaleniu kościoła przez Kozaków w sierpniu 1655 r., wraz z czczoną przez ludność figurką MB Loretańskiej, jezuici sprowadzili nową figurkę z Włoch i w 1661 r. ustawili ją uroczyscie w odbudowanym Domku Loretańskim.¹⁵

W jezuickim nowicjacie zaś przy kościele św. Ignacego w Wilnie, w kaplicy domowej, czczono figurkę MB Loretańskiej, sprowadzoną przez o. Mikołaja Łęczyckiego, która obecnie znajduje się w kaplicy nowicjatu starowiejskiego.¹⁶

W Krakowie znana była kaplica loretańska, wzniesiona na wzór Domku Loretańskiego w l. 1712—1719 przy kościele kapucynów,¹⁷ również w kościele Mariackim, po lewej stronie, istniał Lorec —

S. Ułanecki, *Domek Dziewicy z Nazaret i Loreto*, Warszawa 1862, s. 190—193.

¹² M. N(owakowski), art. cyt.

¹⁴ W. Murawiec, *Warszawa — Praga*, w: *Klasztory bernardynskie w Polsce w jej granicach historycznych*, red. H. E. Wyczawski, Kalwaria Zebrzydowska 1985, s. 415—418; S. Ułanecki, *Domek Dziewicy z Nazaret i Loreto*, Warszawa 1862, s. 271—275.

¹⁵ J. Paszcenda, *Kościół św. Jana w Wilnie w okresie jezuickim*, „Kwart. Archił. i Urbanistyki” 30 (1985) z. 3, s. 269; S. Załęski, *Jezuicy w Polsce*, t. 4, s. 82.

¹⁶ [I. Mellin], *U stóp Matki Bożej Nowicjackiej*, Kraków 1900.

¹⁷ A. Fridrich, *Historje cudownych obrazów Najświętszej Maryi Panny w Polsce*, t. 2, Kraków 1904, s. 90—92.

kaplica z obrazem MB Loretańskiej, gdzie w soboty śpiewano litanie loretańską¹⁸.

Ośrodki kultu MB Loretańskiej znajdowały się też w Kaliszu, w kaplicy żołnierskiej przy kościele reformatów, oraz w Chodlu k. Lublina, w kościele jezuickim, a potem parafialnym.¹⁹

Dla obsługi pielgrzymów w Loreto papież powoływali specjalnych penitencjarzy — spowiedników, najpierw karmelitów w 1488, potem na ich miejsce dominikanów, teatynów, a w 1554 roku jezuitów, którzy pracowali tu przez następne 220 lat, aż do kasaty w 1773 roku.²⁰ Za czasów jezuickich pracowało zwykle przy bazylice 19 stałych penitencjarzy, 11 Włochów oraz 8 przedstawicieli innych nacji: Hiszpan, Francuz, Anglik, Grek, Belg, Słoweniec (Illiryk) oraz Polak.²¹

Penitencjarze wyposażeni byli m. in. przez pap. Klemensa VIII we władzę rozgrzeszania grzeszników, popełniających takie grzechy, których rozgrzeszenie było związane z karą publiczną, a zatem zarezerwowane papieżowi. Penitencjarze posiadali przy „spowiednicach” na znak tej władzy laseczkę, czyli różgę. Laseczka dotykali penitentów na znak odbywanej pokuty.²²

Od XVI wieku aż do kasaty zakonu jezuitów mieli powierzone sobie obie penitencjarie: przy bazylice św. Piotra w Rzymie oraz przy bazylice NMP w Loreto. W penitencjarii rzymskiej pracowali jezuitów polscy już od ok. 1571 roku i pierwszym penitencjarzem miał tam być Piotr Skarga.²³ Polscy penitencjarze w Loreto pojawili się pod koniec XVI wieku. Kiedy w 1608 roku podzielono prowincję jezuitów polskich na prowincję polską i litewską, doszło też ostatecznie w 1628 roku do podziału przynależności obu penitencjarii. Penitencjarzami rzymskimi byli odąd jezuitów prowincji litewskiej, penitencjarzami loretańskimi jezuitów prowincji polskiej. Prowincja polska była z takiego podziału niezadowolona i jeszcze w XVIII wieku wносиła postulaty, by obie penitencjarie obsadzane były na przemian przez Polaków i Litwinów.²⁴ Ostatecznie do kasaty zakonu za penitencjarię loretańską odpowiedzialni byli

¹⁸ S. Ulanecki, *Domek Dziewicy w Nazaret i Loreto*, s. 77.

¹⁹ A. Friedrich, *Historie cudownych obrazów Najświętszej Maryi Panny w Polsce*, t. 3, Kraków 1908, s. 216—217, 381—392.

²⁰ M. N(owakowski), art. cyt.; W. Garratt, *Loreto, Nowe Nazaret*, tłum. R. Rembieliński, Recanati 1897, s. 70—71; S. Ulanecki, *Domek Dziewicy w Nazaret i oLreto*, s. 122.

²¹ D. Łasiński, *Wiadomości o Domku N. M. Panny*, s. 83, 84, 87—89.

²² D. Łasiński, *Wiadomości o Domku N. M. Panny*, s. 91.

²³ Arch. Rom. Soc. Jesu, Pol. 8 f. 58.

²⁴ Arch. Rom. Soc. Jesu, Congr. 89 f. 178v.

jezuici prowincji polskiej. Oto w miarę pełna lista penitencjarzy polskich w Loreto:

1. Szymon Fridelius, urodzony ok. 1537 w Nowym Mieście k. Dobromila, wstąpił do zakonu w Rzymie 6 X 1567 r. i tam w 1570 r. przyjął święcenia kapłańskie. Po powrocie do Polski ok. 1572 r. pracował w Jarosławiu, Wilnie, Poznaniu i Krakowie. W 1592 wyjechał do Rzymu i pełnił obowiązki ekonoma i wicerektora w domu nowicjackim przy kościele św. Andrzeja na Kwirynale. Około 1595 r. przeniósł się do Loreto, gdzie był penitencjarzem do swej śmierci 28 XI 1601 roku.²⁵

2. Jakub Potocki, urodzony ok. 1559 r. w Lubelskiem, do zakonu wstąpił 30 I 1587 r. w Krakowie, święcenia kapłańskie przyjął w 1593 roku. Pracował jako ekonom domów zakonnych w Połocku, Poznaniu, Kaliszu i Krakowie. Do Loreto wyjechał z Krakowa 6 II 1607 r. i pracował jako penitencjarz do swej śmierci 17 XI 1622 roku. Wielewicki w swoim *Diariuszu* wychwalał jego poświęcenie i gorliwość w pracy apostołskiej.²⁶

3. Florian Kosiński, urodzony ok. 1580 r. na Mazowszu, do zakonu wstąpił 20 III 1599 r. w Rydze, święcenia kapłańskie przyjął ok. 1610 roku. Nauczyciel szkół jezuickich, ekonom i rektor w Pułtusku (1616—1620), wyjechał w kwietniu 1623 r. do Loreto na urząd penitencjarza, a w l. 1626—1628 był też ekonomem kolegium penitencjarzy. W 1628 r. przeszedł do rzymskiego kolegium penitencjarzy, gdzie był spowiednikiem w bazylice św. Piotra do 1645 roku, a potem spowiednikiem samych penitencjarzy. Zmarł w Rzymie 14 lub 15 IV 1650 roku.²⁷

4. Jakub Zychowicz, urodzony ok. 1581 r. w Krakowie, do zakonu wstąpił 2 VII 1600 r. w Krakowie, święcenia kapłańskie przyjął w 1612 r. w Poznaniu. Dnia 27 VIII 1619 r. wyjechał z Krakowa na penitencjarza rzymskiego, a w 1628 r. przeniósł się do Loreto, gdzie jako penitencjarz zakończył życie 27 VIII 1631 roku.²⁸

5. Kasper Zwoliński, urodzony ok. 1593 r. w Małopolsce, do zakonu wstąpił 1 IX 1619 r. w Krakowie, święcenia kapłańskie

²⁵ Arch. Rom. Soc. Jesu, Rom. 53 f. 221, 228, 251v, 280v, 316; Rom. 79 f. 33, 59v; Rom. 218 f. 36v.

²⁶ Arch. Rom. Soc. Jesu, Rom. 80 f. 7v, 25v; Rom. 218 f. 37v, 38v; J. Wielewicki, *Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie*, t. 2, s. 18, 234.

²⁷ Arch. Rom. SEoc. Jesu, Lit. 6 f. 227v; Rom. 80 f. 661v, 83, 106v, 127v, 351; Rom. 81 f. 28.

²⁸ Arch. Rom. Soc. Jesu, Pol. 43 f. 152v; Rom. 80 f. 127v, 177; Rom. 218 f. 40; J. Wielewicki, *Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie*, t. 3, s. 304.

przyjął ok. 1630 roku. Pracował jako penitencjarz loretański od 1632 roku. Zmarł w Loreto w 1646 roku.²⁹

6. Piotr Stefanowicz, urodzony ok. 1605 r., do zakonu wstąpił 16 VI 1625 r. w Wilnie, gdzie w 1636 r. przyjął święcenia kapłańskie. W 1643 lub 1644 r. udał się do Rzymu na penitencjarza w Bazylice św. Piotra, lecz zatrzymał się czas jakiś w Loreto pełniąc tam funkcje penitencjarza. Pobyt Stefanowicza w Loreto związany był zapewne z obecnością tamże Jana Kazimierza w nowicjacie jezuickim, utrzymywał zresztą na jego temat korespondencję z biskupem plockim Karolem Ferdynandem. W Rzymie pełnił obowiązki penitencjarza do 1653 roku, następnie powrócił do kraju i w l. 1654—1656 pełnił funkcje rektora w Reszlu. Zmarł 27 V 1668 r. w Warszawie.³⁰

7. Jan Sapałeczki, urodzony ok. 1604 r. w Krakowie, do zakonu wstąpił 14 X 1625 r. w Krakowie, święcenia kapłańskie przyjął w 1633 roku. Kapelan nadworny Jana Daniłowicza, podskarbiego Wielkiego Koronnego, wyjechał do Loreto około 1647 r. i pełnił obowiązki penitencjarza do kwietnia 1655 r., po czym wyruszył w drogę powrotną do kraju, lecz z powodu wojen szwedzkich zatrzymał się w Győr (Węgry), gdzie zmarł 2 XII 1656 roku.³¹

8. Stefan Malisz, urodzony 25 XII 1619 r. w Małopolsce, do zakonu wstąpił 1 IX 1635 r. w Krakowie, święcenia kapłańskie przyjął w 1648 r. w Krakowie. Penitencjarzem w Loreto był w latach 1655—1657, a następnie przez kilka lat pełnił obowiązki prokuratora prowincji przy kurii generalnej w Rzymie. Po powrocie do kraju pełnił urząd rektora we Lwowie (1671—1672) i w Kaliszu (1672—1675). Zmarł w Bydgoszczy 15 II 1697 roku.³²

9. Tomasz Thill, urodzony 6 XII 1624 r. w Małopolsce, do zakonu wstąpił 1 I 1639 r. w Krakowie, święcenia kapłańskie przyjął w 1651 r. w Krakowie. Penitencjarzem w Loreto był prawdopodobnie od 1659 do listopada 1663 roku. Wróciwszy do kraju piastował liczne urzędy, m. in. rektora w Jarosławiu (1668—1671), Kaliszu (1675—1678) i we Lwowie (1686—1689). Zmarł 13 XI 1691 r. w Lublinie.³³

²⁹ Arch. Rom. Soc. Jesu, Rom. 80 f. 238, 257v, 285, 309v, 329?, 356; Rom. 218 f. 41v.

³⁰ Arch. Rom. Soc. Jesu, Rom. 81 f. 14, 43, 73v, 109; Rom. 218 f. 41v; Lit. 61 f. 375—376 (nekrolog); E. Barwiński, *Sprawozdanie z poszukiwań w Szwecji*, Kraków 1914, s. 199.

³¹ Arch. Rom. Soc. Jesu, HS 48 f. 73v; Rom. 81 f. 19v, 50, 79, 101v; Rom. 218 f. 41v.

³² Arch. Rom. Soc. Jesu, HS 50 f. 44; Pol. 68 f. 1033 (nekrolog); Rom. 81 f. 131, 139, 160, 189.

³³ Arch. Rom. Soc. Jesu, Rom. 80 f. 236, 257v, 285, 309v, 329?, 356; 218 f. 44.

10. Teofil Rutka, urodzony 27 XII 1622 na Ukrainie, do zakonu wstąpił 15 VIII 1643 r. w Krakowie, święcenia kapłańskie otrzymał w 1662 r. w Poznaniu. Penitencjarzem w Loreto był przynajmniej od listopada 1663 do marca 1664 roku. Po powrocie do kraju zastąpił jako profesor teologii, misjonarz w Stambule, wieloletni kapelan kasztelana krakowskiego Stanisława Jabłonowskiego i przede wszystkim jako pisarz teologiczny. Zmarł 18 V 1700 roku we Lwowie.³⁴

11. Stanisław Niewęgłowski, urodzony 8 V 1624 r. w Małopolsce, do zakonu wstąpił 7 IX 1642 r. w Krakowie, święcenia kapłańskie przyjął w 1654 r. w Poznaniu. Penitencjarzem loretańskim był od 6 III 1664 r. aż do swej śmierci 23 V 1692 roku. Przez kilka lat pełnił też obowiązki ojca duchownego w kolegium penitencjarzy.³⁵

12. Wojciech Bartochowski, urodzony 1648 r. w Łęczyckiem, do zakonu wstąpił 29 VII 1664 r. w Krakowie, święcenia kapłańskie przyjął w 1675 roku. Studia teologiczne kończył w Rzymie (1675—1677) i w drodze powrotnej do kraju, przynajmniej od 30 V 1678 r., pełnił czas jakiś obowiązki penitencjarza loretańskiego. W kraju zastąpił jako kaznodzieja bpa Andrzeja Załuskiego, był też superiorem w Piotrkowie (1686—1689) i rektorem w Bydgoszczy (1689—1692). Zmarł w Krakowie 26 IX 1708 roku.³⁶

13. Krzysztof Szynekiewicz, urodzony 26 I 1652 r. w Małopolsce, do zakonu wstąpił 30 VII 1668 r. w Krakowie, święcenia kapłańskie przyjął w 1681 r. w Krakowie. Do Loreto przybył 13 X 1692 r. i pełnił obowiązki penitencjarza do roku 1694. W l. 1700—1703 był rektorem przemyskim. Zmarł 25 I 1704 r. w Sandomierzu.³⁷

14. Jan Cywiński, urodzony 13 II 1656 r. w Wielkopolsce, do zakonu wstąpił 6 I 1677 r. w Krakowie, święcenia kapłańskie przyjął w 1688 r. w Poznaniu. W Loreto przebywał trzykrotnie. Po raz pierwszy od 4 XII 1694 do listopada 1700 roku, następnie od 7 IX 1704 do grudnia 1707 roku pełnił obowiązki penitencjarza dla nacji włoskiej, w końcu zastąpił Jana Juśkiewicza 21 I 1709 r. na stanowisku penitencjarza polskiego, a równocześnie został spowiednikiem kolegium penitencjarzy, doradcą rektora i prefektem

³⁴ Arch. Rom. Soc. Jesu, Rom. 218 f. 45; L. Grzebień, *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 3, s. 525—527.

³⁵ Arch. Rom. Soc. Jesu, HS 50 f. 31v; Rom. 82 f. 13, 32, 55v, 83, 115, 145v; Rom. 88 f. 23, 53, 81, 112v, 147, 183v; Rom. 91 f. 40; Rom. 94 f. 20v, 57v, 95; Rom. 218 f. 45.

³⁶ Arch. Rom. Soc. Jesu, Rom. 218 f. 49; S. Bednarski, *Polski Słownik Biograficzny*, t. 1, s. 319—320.

³⁷ Arch. Rom. Soc. Jesu, Pol. 69 f. 97; Rom. 94 f. 133v, 180; Rom. 218 f. 51, 52.

zdrowia. Utrzymywał kontakty z biskupem Józefem Andrzejem Załuskim, a powracając do kraju po pierwszym pobycie przywiózł do Jarosławia relikwie św. Grzegorza Wielkiego. Zmarł w Loreto 11 II 1742 roku.³⁸

15. Jan Juśkiewicz, urodzony 29 V 1659 r. w Prusach, do zakonu wstąpił 16 IX 1679 r. w Krakowie, święcenia kapłańskie przyjął w 1692 r. w Krakowie. Penitencjarzem w Loreto był od listopada 1700 roku do stycznia 1709 roku. Równocześnie pełnił od 17 XII 1707 r. obowiązki ojca duchownego kolegium penitencjarzy, a od 6 V 1707 r. również doradcy rektora. Po powrocie do kraju był rektorem domu nowicjatu krakowskiego (1715—1718) i kolegium lubelskiego (1721—1725), oraz prowincjałem polskim (1727—1730). Zmarł w Krasnymstawie 8 VI 1737 roku.³⁹

16. Krzysztof Łabęcki, urodzony 6 IX 1699 r. w Dąbrowie w Prusach, do zakonu wstąpił 7 IX 1716 r. w Krakowie, święcenia kapłańskie przyjął w lipcu 1728 r. w Krakowie. Profesor filozofii i teologii w Gdańsku (1734—1740) oraz spowiednik norbertanek w Żukowie, pełnił obowiązki penitencjarza loretańskiego od 16 III 1741 do maja 1746 roku. Po powrocie do kraju był rektorem kolegiów w Piotrkowie (1748—1752) oraz Toruniu (1752—1757). Po kasacie zakonu Komisja Edukacji Narodowej przyznała mu 27 V 1779 r. dożywotnią pensję emeryta.⁴⁰

17. Józef Wygonowski, urodzony 8 V 1708 r. w Wysocku, do zakonu wstąpił 24 VIII 1725 r. w Krakowie, święcenia kapłańskie przyjął w 1736 r. w Lublinie. Penitencjarzem loretańskim był od 18 V 1746 do listopada 1748 roku. Po powrocie do kraju piastował urząd rektora w Sandomierzu (1750—1754), Kaliszu (1756—1760) oraz Brześciu nad Bugiem (1761—1764). W 1783 żył jeszcze jako emeryt Komisji Edukacji Narodowej w Brześciu.⁴¹

³⁸ Arch. Rom. Soc. Jesu, Rom. 94 f. 231; Rom. 95 f. 43v, 98v, 159, 210; Rom. 96 f. 24v; Rom. 97 f. 27, 76, 124, 270; Rom. 98 f. 73, 124, 177v, 227; Rom. 99 f. 24v, 73v, 126v, 179, 228; Rom. 100 f. 27v, 78, 108v, 216; Rom. 101 f. 24v, 73, 122, 172, 222v; Rom. 102 f. 25v, 72, 119v, 168v, 217; Rom. 103 f. 25, 76, 126, 175v, 224v; Rom. 104 f. 24v; Rom. 218 f. 52, 54v, 56, 58; S. Barącz, *Archiwum WW. OO. Dominikanów w Jarosławiu*, Lwów 1884, s. 223; *Korespondencja Józefa Andrzeja Załuskiego, 1724—1736*, oprac. B. S. Kupść i K. Muszyńska, Wrocław 1967, s. 103.

³⁹ Arch. Rom. Soc. Jesu, Rom. 96 f. 71v, 118, 164, 210v; Rom. 97 f. 26v, 76, 124, 172v, 220v; Rom. 218 f. 54v, 58.

⁴⁰ Arch. Rom. Soc. Jesu, Rom. 104 f. 76, 123v, 173, 222; Rom. 218 f. 71; *Bibl. Narodowa, Warszawa*, rkps 3249 II k. 73—74; *Komisja Edukacji Narodowej*, wyd. T. Wierzbowski, t. 38, s. 109; *Miscellanea Zukowskie*, wyd. W. Szoldrski, „*Nasza Przeszłość*” 6 (1957), s. 375.

⁴¹ Arch. Rom. Soc. Jesu, Rom. 105 f. 74, 125; Rom. 218 f. 71v; Ra-

18. Michał Wielowieyski, urodzony 21 X 1698 r. w Wielkiej Wsi, w parafii Jedlicze, do zakonu wstąpił 1 IX 1712 r. w Krakowie, święcenia kapłańskie przyjął w 1725 r. w Krakowie. Penitencjarzem loretańskim był od 17 XI 1748 do marca 1750 roku. Po powrocie do kraju był prepozytem domu profesów w Krakowie (1760—1765). Pisarz ascetyczny. Zmarł w Krakowie 3 VI 1766 roku.⁴²

19. Antoni Saganowski, urodzony 26 V 1698 r. w Małopolsce, do zakonu wstąpił 14 IX 1716 r. w Krakowie, święcenia kapłańskie przyjął w lipcu 1728 r. w Poznaniu. Kaznodzieja w Lublinie, Kamieńcu Podolskim i Krasnymstawie. Penitencjarzem w Loreto był od 24 III 1750 do początku 1760 roku. Po powrocie do kraju piastował urząd rektora w Samborze (1760—1763). Zmarł 18 IV 1770 we Lwowie.⁴³

20. Jan Przyłuski, urodzony 20 III 1714 r. na Rusi Czerwonej, do zakonu wstąpił 2 I 1732 r. w Krakowie, święcenia kapłańskie przyjął w 1743 w Lublinie. Penitencjarzem loretańskim był od 10 II 1760 do kwietnia 1762 roku. Po powrocie do kraju pełnił obowiązki prokuratora prowincji polskiej i rezydował w Warszawie. Data śmierci nie jest znana.⁴⁴

21. Dominik Wawrzyniec Łasiński, urodzony 18 VIII 1717 r. w Kamieńcu Podolskim, do zakonu wstąpił 22 VIII 1736 r. w Krakowie, święcenia kapłańskie przyjął w 1747 r. w Lublinie. Profesor filozofii w Toruniu oraz teologii w Kaliszu, objął obowiązki penitencjarza loretańskiego 29 IV 1762 i spełniał je do chwili kasaty w drugiej połowie 1773 roku. Następnie przeniósł się do Rzymu i w Hospicjum polskim przy kościele św. Stanisława spędził resztę życia. Zmarł w 1799 roku.⁴⁵

Łasiński opracował już w Loreto obszerną historię Domku Loretańskiego połączoną z przewodnikiem i modlitewnikiem dla pielgrzymów. Nie zdołał jej wydać w Loreto z braku polskich czcionek, a potem kasaty zakonu. Dopiero w 1783 roku ogłosił ją w Rzymie pt. *Wiadomości o Domku N. M. Panny w Lorecie zostającym, z różnych pisarzy zebrane, obejmującą w formacie ósem-*

porty generalnych wizytatorów szkół Komisji Edukacji Narodowej w Wielkim Księstwie Litewskim (1782—1792), Wrocław 1974, s. 14, 102.

⁴² Arch. Rom. Soc. Jesu, Rom. 105 f. 176v, 228v; Rom. 106 f. 26v; L. Grzebień, *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 4, s. 422—423.

⁴³ Arch. Rom. Soc. Jesu, Pol. 89 f. 280 (nekrolog); Rom. 106 f. 26v, 79v, 138, 199v; Rom. 107 f. 18v, 60v, 100v, 140v, 181v.

⁴⁴ Arch. Rom. Soc. Jesu, Rom. 107 f. 228v, 269; Rom. 108 f. 18v.

⁴⁵ Arch. Rom. Soc. Jesu, Rom. 108 f. 66v, 120v, 168v, 215v, 263v; Rom. 109 f. 18, 64v, 106, 148, 190, 226; Estreicher XXI, 76.

ki 433 stron tekstu. Cenny ten druk należy dziś do wielkich rzadkości bibliograficznych.⁴⁶

Przynajmniej dwóch rektorów kolegium penitencjarzy w Loreto związanych było z Polską. Hieronim Dandini (1550—1634), wizytator i prowincjał jezuitów polskich (1599—1602), był rektorem przynajmniej w 1613 roku.⁴⁷ Tomasz Lucidus (1581—1629), od 1603 słuchacz filozofii w Kaliszu, a od 1606 do 1610 teologii w Poznaniu, wykładał filozofię w Kaliszu (1613—1618) i teologię w Poznaniu (1618—1621). Opuścił Polskę w 1621 roku i przed swoją śmiercią pełnił w Loreto urząd rektora kolegium (lipiec 1628—wrzesień 1629).⁴⁸

Z Polską związany był też o. Karol Soll (Scholl), urodzony 1613 r. w Würzburgu, jezuita od 10 VIII 1631 r., penitencjarz loretański nacji niemieckiej od 6 VI 1644 do listopada 1648 roku. Będąc doradcą królewicza Jana Kazimierza w okresie jego pobytu w nowicjacie loretańskim, po wstąpieniu tego, ostatniego na tron polski sprowadzony został przez niego na spowiednika do Warszawy i towarzyszył królowi aż do jego abdykacji w 1668 roku. Zmarł 13 IV 1677 roku w Rzymie.⁴⁹

W okresie 180 lat obecności polskich jezuitów w penitencjarii loretańskiej (1595—1773) pracowało tam przynajmniej 21 księży, z tych sześciu zmarło w okresie pełnienia obowiązków, inni powrócili do kraju lub też zmarli na terenie Rzymu i Węgier. Nie wiele można powiedzieć na razie o ich działalności w Loreto. Przyszłe badania ukazać może więcej szczegółów nie tylko dotyczących ich samych, ale również obecności polskiej w tym tak ważnym centrum pielgrzymkowym świata chrześcijańskiego.

⁴⁶ Egzemplarz książki posiada m. in. Biblioteka Sióstr Karmelitanek w Krakowie.

⁴⁷ Arch. Rom. Soc. Jesu, HS 45 f. 7v; Rom. 218 f. 37.

⁴⁸ Arch. Rom. Soc. Jesu, Rom. 218 f. 33; L. Grzebień, *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 2, s. 544.

⁴⁹ Arch. Rom. Soc. Jesu, Rom. 218 f. 41.